

ПЕРЕКЛАДИ СОНЕТІВ А. МІЦКЕВИЧА МАКСИМОМ РИЛЬСЬКИМ У СВІТЛІ БЛИЗЬКОСТІ ГРАМАТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ

Майстерність Рильського-перекладача є надзвичайно високою, з однаковою легкістю вдаються йому переклади з багатьох слов'янських мов, однак відомо, що максимальну близькість до оригіналу легше забезпечити там, де ближчими виявляться граматичні системи, особливо, коли йдеться про переклад поетичного слова, зокрема, "Кримських сонетів А. Міцкевича - однієї з перлин світової лірики.

Предметом аналізу став ступінь близькості до польського оригіналу українських перекладів М. Рильського у контрастивному зіставленні із деякими російськими /В. Левіка, А. Ревіча, І. Буніна/.

Спорідненість граматичних систем української та польської мов досить часто /на відміну від російської/ дозволяє зберегти особливості авторського використання морфологічних форм, їх дериваційне оформлення, структуру віршованого рядка, пор.: "...do mrocznego łona. Skryła je niepromiēci i czasu zasłona" – «на смерті темне доно. Окрила забуття і часу їх заслона / рос. «в гробах. Забвенья пеленой покрыло время прах»/; "Zdarto żagle, ster prysnął, ryk wód, szum zawiei" - "Вітрила зірвані, ревіння, шум завіт, Тривожні голоси і помп зловісний рик" /рос. "В лохмотьях паруса, рев бури, свист и мгла... Руль сломан, мачты треск, зловещий хрип насосов"/; "Świecą gwiazd gromady" - "світяться громадою ясною зірки" /рос. "Столько звезд во мраке засверкало"/; "Snują się mary lasów" «примарою встає...» /рос. "в моих глазах дробиться"; "Juz mrok zapada" - "Вже морок падає" /рос. "Темнеет"/.

Часом граматичні особливості ключового слова змушують російського перекладача вдаватися до не властивих авторові образів та прийомів, зокрема, коли йдеться про багато у чому близький фонд складнопрефіксних дієслів української та польської мов, які у російській мові поставлені поза літературною нормою або зовсім відсутні, напр. "Czy wzrok twój, ognia pełen, nim zgasnął w mogile, Tam wiecznie lecaś, jasne powypalał ślady" - «Чи то не погляд твій повитий у жалі, Сліди повипікав огненною сльозою?» /рос. "Иль твой горящий взор, летя к земле родной, Рассыпал угольки, когда ты угасала"/.

Збереження українською та польською мовами кличних форм теж сприяє більшій близькості до оригіналу, напр.: "Polko" – «О Полько!» /«Дочь Польши!»/; "Uwiēdłaś, młoda różo" – «Троянда молода» /«О роза юная»/; "Gdzież jesteś, o miłości, potęgo i chwało!" – «О де ви, де тепер, любов, можуть й славо...» /«О слава! Власть! Любовь!»/; "O niewdzięczny Krymie!" – «Невдячний Криме!» /«Неблагодарный Крым!»/.

Специфіка перекладу саме поетичних форм зумовила використання М. Рильським синонімічних заміщуючих відповідників, хоча українсько мовою диспонує утвореннями аналогічними польським, пор. "na barki Czatyrdachu" - "у нього на плечах"; /форма барки трактується українськими етимологами як запозичення з польської, хоча з даним коренем наявне і власне-українське утворення приборкувати/; "Jak wojske wielorybow zdobeda lad" - "Сказав би: гурт китів заліг на міліні"; "Ziemia śpi, mnie snu nie ma" - "все спить, лиш я не сплю /пор. мені немає сну, немає впину, часу, ліку/ - рос. "Спит мир, лиш я не сплю"; " A na głębinie fala lekko się kołysa" - "Ген хвилі лагідні у вічній хитавиці"; "Czekam" - "Я жду" /рос. "я жду"/. На жаль, не знаходить свого відповідника й звуконаслідувальна форма, вжита А. Міцкевичем у одному із специфічних, спільних із українською мовою семантико-граматичних значень, пор.: "Lubię popoglądać /.../ Jak śpienione bałwany to w czarne szereg. Ścisnąwszy się buchają..." - "Люблю дивитися /.../ як спінені вали, то чорні та грізні. Пливуть лютуючи" /пор.: «Машина бухає і стогне важко» /Л. Українка/.

У одному із випадків, на наш погляд, доречніше було б вберегти форму оригіналу, а не український синонім, оскільки абсолютний аналог дещо точніший у семантиці, пор.: "...myśl, jak łódka wirami kręcona, Zbłąka się i na chwilę w nieramieć pogrąży" - "Я жду, щоб мисль моя, як човен без причала, зблудилась серед вод і в забуття запала /СУМ фіксує обидві форми: зблукатись і зблудитись, див. ще словник Грінченка : "Надворі був туман такий густий, що вони зблукались/, російський переклад ще далі відстоїть від змісту сонета: "Я жду, что разум мой, как в омуте ладья, Закружится на миг в пучине забытья".

Своїм словником, зауважує О. Горбач, в'яжеться українська мова з польською, близькість, додамо, виявляється і на рівні граматичних конструкцій, що дозволяє М. Рильському наблизитися до будови і змісту оригіналу.